

VÅLE HISTORIELAG
2021

Årsrapport fra Våle historielag

Aktiviteten i laget har også i år vært sterkt preget av Covid-19. Det aller meste av historielagets aktivitet ble utsatt eller avlyst i første halvår. Årsmøtet ble utsatt og det eksisterende styret fortsatte sin virksomhet om enn i noe redusert omfang.

Årsmøtet

Årsmøtet for 2021 ble først avholdt 19. august på prestegården. Vi valgte å gjennomføre årsmøtet uten foredrag eller underholdning. Det ble servert vafler og kaffe, men det var ingen utlodning, og vi gikk rett på årsmøtesakene. I alt 24 medlemmer med stemmerett hadde møtt fram. Det ble ingen skriftlige valg. Årsmeldingene både for Våle historielag og for Stiftelsen Våle prestegård ble lest opp og godkjent. Regnskapene for historielaget og stiftelsen lagt fram, en del spørsmål ble avklart, og regnskapene ble tatt til etterretning av årsmøtet.

Det var ingen innkomne saker. Fra styret var det meldt inn et forslag til vedtektsendring av § 3 som bl.a. omhandler antall styremedlemmer. Her var forslaget å gi mulighet til å øke antall styremedlemmer til inntil 8. Etter noe diskusjon ble vedtektsendringen godkjent og § 3 lyder nå:

Lagets styre består av inntil 8 styremedlemmer, hvorav inntil 7 velges av årsmøtet for 2 år. Det siste styremedlemmet er leder for museumsstyret. Styret skal bestå av minimum 3 medlemmer. Av de valgte styremedlemmene velger årsmøtet leder for 1 år. Styret velger selv nestleder, kasserer, sekretær og nødvendige utvalg. Hvert år er inntil 3 eller 4 på valg. Det velges også 3 varamedlemmer for 2 år, i nummerorden. Hvert år er én eller to på valg. Styret er beslutningsdyktig når minst halvparten av styrets medlemmer er til stede. Leder har dobbeltstemme ved stemmelikhet. Årsmøtet velger 2 revisorer med funksjonstid 2 år for å revidere historielagets regnskap. Det føres møtebok for styrets møter.

Valgkomiteens leder, Svein Olsen, ledet valget av styremedlemmer. Det sittende styre ble gjenvalgt. I tillegg ble Thorvald Hillestad innvalgt som nytt styremedlem.

Rusletur i Undrumsdal, 27.mai

Historielag hadde invitert til tur på den gamle kirkeveien som i sin tid gikk fra Tønsberg til Hillestad. Karl Anders Bråten ledet an på lagets rusletur langs en del av veien som er synlig i Undrumsdal. Nærmere 20 personer deltok.

Turen startet på gården *Nyerrød nordre* og videre til *Snarbærstua* der det bodde en svensk skredder på 1800 tallet. Videre til kirketomta der den første kirken i Undrumsdal sto, først omtalt i 1315. Kirken var viet St. Michael. Det er ikke mye å se etter kirken i dag, men langs veien er det flere små grotter. En mener at det i førkristen tid har vært et gudehov i området.

Avgang fra Nyerrød Nordre

En liten orientering underveis. Her i nærheten var kirken.

Turen gikk så videre nordover og vi kom til et kryss der det går en sti videre til *Grøtåsskolen*. Deretter gikk vi inn på en vei som var møysommelig hogget inn i siden på fjellet.

På *Linneflåtte* tok vi pause med kaffe og medbrakt mat. Videre gikk turen ned til *Nedre Linneflåtte* og fulgte så den nedre veien tilbake til kirkeveien og tilbake til *Nyerrød*.

Linneflåtte

Olsok på prestegården

Historielaget var medarrangør ved Olsok-gudstjenesten på Våle prestegård.

Sensommerfestivalen

Historielaget vedtok å trekke seg som medarrangør på sensommerfestivalen 3. og 4. september på grunn av smittesituasjonen. Vi fant det ikke forsvarlig å gjennomføre et arrangement der mange mennesker skulle møtes og aktivitetene ville medføre tett kontakt. Sensommerfestivalen ble avlyst, men det ble avholdt gudstjeneste der Gla'gjengen spilte. Dette var et samarbeid mellom Arrangementsgruppa og menighetsrådet i Våle.

Høstmøte på Bakke mølle

Vi arrangerte høstmøtet på Bakke mølle i samarbeid med Øyvind Skjeggerød, 14. oktober. Over 30 personer var til stede. Harald Gjersøe og Øyvind Skjeggerød sto for arrangementet, og temaet var *Mølledrift i forgangen tid og museum i nåtid*. Øyvind Skjeggerød viste rundt i anlegget og fortalte om alt som var gjort de seinere årene. Her er det lagt ned et imponerende arbeid for å vise mølledrift, vannkraft og utvikling av energi. Mølledammen med vannkraften på den ene sida av elva, på den andre sida bygges et solcelleanlegg som inngang til en ny tid. Inne i bygget er en imponerende samling av gammelt elektrisk utstyr reddet fra et museum kraftselskapene ikke fant å ville satse videre på. Her kan gamle strømmålere vekke minner for den eldre generasjonen, om den gang strømmen «vippet» ved overforbruk – alternativt «kjøpe» strøm ved å putte mynter på måleren. Ute har det kommet på plass en gammel dampkjele som viser hvordan dampmaskinen en periode var motoren som ga energi til drift både på land og sjø.

Øyvind Skjeggerød orienter bl.a. om arbeidet med å holde dammen i orden. Her kan det være behov for betydelige opprensninger av mudderavleiringer i tida framover.

Etter omvisningen ute, ble det kaffe og kake innendørs, mens Harald Gjersøe holdt et informativt innlegg om mølledriftas historie.

Han forteller at det første gang i 1617 og 1621 beskrives både kvern og sag på Bakke, men man antar at fossefallet har vært utnyttet til drift av kvern og sag fra rundt 1500 tallet. Møllene har demmings-

Figur 1 Harald Gjersøe forteller om møllas historie.

rett i Korsjø og Sjuvannet og herfra kan vannet reguleres etter årstider og behov. Fossefallet kalles i 1600 og 1700 tallet Bøssefoss, som kommer av en lokalitet på vestsiden av elva. Sag og kvern med vannfall, tilhørte for det meste eierne av gården vestre Bakke. Også kalt «futebakke» – gården var også skrivergård.

I 1661 ble det skåret 1650 bord på en flomsag under Bakke. Bordskatt ble 8 riksdaler og en ort. Det sies at fossen hadde meget slapt fall. Sagskatten utgjorde 4 ½ riksdaler i 1663. I 1675 eide sogneprest Ambrosius Flor og Claus Røyem hver sin halvpart av fossen. Ved denne tiden ble saga nedlagt mens kverna fortsatt var i bruk. På begynnelsen av 1700-tallet nevnes det at bruket består av «2 par kverner».

Mølleboligen ble kalt Kvernstua og Bakkestua. Her kunne det nok være at bøndene fikk servering mens kornet ble malt. I 1765 ble mølleren og kone ilagt bot på 20 riksdaler for brennevinshandel.

I november 1894 brenner mølla, mens korntørka og omliggende bygninger ble reddet. Ny mølle ble bygget året etter. I 1898 stiftes AS Bakke Brug, blant annet med utenbygds kapital. Selskapet overtok mølle og sag og satte i gang bygging av et teglverk på jordet sør for mølla. Da teglverket var nær fullført, førte lavkonjunktur og overetablering i tillegg til store tekniske utfordringer, til at verket aldri kom i drift. Den største utfordringen var nok en kraftig overvurdering av hva vannfallet kunne gi av kraft.

Bruket rammes av nye branner, først i 1900 og deretter i 1936, men bygges raskt opp igjen. Under krigen var det stor aktivitet med matmelproduksjon siden import ikke var særlig aktuelt.

I 2008 overtar Øivind Skjeggerød møllebygningen med maskiner og inventar. Brødrene Gjersøe beholder grunnen, vann og demningsrettighetene samt mølleboligen. Skjeggerød får full adgang til å benytte demningsrettighetene for å kunne utvikle Bakke Mølle til et energihistorisk senter, slik vi ser i dag.

Den kulturelle skolesekken

I år hadde vi besøk av 238 skoleelever i 4. trinn fra åtte skoler i nye Tønsberg. Besøkene ble fordelt over fem dager i november og desember. Denne aktiviteten har blitt omfattende og arbeidskrevende. Den innebærer en stor dugnad for lagets medlemmer, både arbeidsmessig og organisatorisk, men gir en kjærkommen inntekt til historielaget.

Vi vil her takke for velviljen og arbeidsinnsatsen til hver og en som stiller opp for denne aktiviteten.

«Presten Stoltenberg» og tjenestejenten foran elever fra Solerød skole. Fra venstre: Kristian Juel, Siv Ellen Kristiansen og Anita Læret.

Vi takker også kulturetaten i nye Tønsberg som har videreført det gode samarbeidet om Den kulturelle skolesekken, som var etablert mellom historielaget og Re kommune.

Førjulsmøte

Det årlige førjulsmøtet gikk av stabelen 25. november på Våle prestegård med nærmere 30 personer til stede. Tidligere sogneprest i Våle, Nils Øyvind Kjøl, fortalte om jul og juleforberedelser slik han husket det fra sin barndom i en prestefamilie på Sørlandet, først i Sirdal og deretter i Moland. Han innledet med å fortelle litt om foreldrenes bakgrunn som misjonærer i Mandsjuria før og under krigen. En dramatisk historie med flukt fra Maos revolusjonære tropper, der de med hjelp fra sovjetiske soldater kom seg ut av Kina med sine mindreårige barn, den ene nyfødt. Vel tilbake i Norge ble det først noen år i Oslo, der Nils Øyvind ble født, før hele familien flyttet til Sirdal hvor far ble sogneprest. Oppvekst og julefeiring var preget av livet på prestegården der en del av prestens lønn ble utbetalt i naturalia fra gården.

Det ble sunget julesanger, og spist grøt og julekaker.

Nils Øyvind Kjøl forteller.

Julemarkedet

Det tradisjonelle julemarkedet på Våle prestegård ble arrangert i kjent stil lørdag 4. desember. Det ble et brukbart overskudd i forhold til antall besøkende.

Medlemmer og økonomi

For 2021 har 167 medlemmer betalt kontingenten på kr 200 til støtte for laget. Dette er en viktig del av økonomien i historielaget, spesielt i et år med få arrangementer som har gitt muligheter for inntekter. Også i år har mange av lagets medlemmer deltatt i dugnadsarbeid, både i oppgaver knyttet til vedlikehold og oppgradering av bygningene på prestegården, og i forbindelse med de arrangementene det har vært mulig å gjennomføre.

Historielaget har også i år kunnet støtte Stiftelsen Våle prestegård økonomisk i forbindelse med vedlikehold, til sammen kr 16.500.

Den kulturelle skolesekken var i år, som nevnt over, utvidet til fem dager der til sammen 238 elever deltok. Med en «stykkpris» på femti kroner per elev, ga dette en brutto inntekt på kr 11.900. Når utgiftene var dekket, viste resultatet av dugnadsinnsatsen økonomisk et overskudd på kr 8.324. Viktigere er likevel verdien av elevenes opplevelse og læring.

Styret

Som følge av pandemien har det bare vært avholdt seks styremøter. I alt 68 saker er behandlet.

Styret har bestått av:

Leder *Karl Anders Bråten*

Nestleder *Harald Gjersøe*

Kasserer *John Kihl*

Sekretær *Inger Marie Olsen*

Styremedlemmer *Mette Kirkevold, Thorvald Hillestad og Arnfinn Eek*

Leder av museumsstyret *Borghild Søyland*

Varamedlemmer: *Unni Wike, Marit Hammer og Vidar Flåteteigen.*